

Met uitzicht op Ararat

Yannick Raczynski-Henk

Foto omslag: Uitzicht op Ararat vanaf de opgraving bij Barozh.

Met uitzicht op Ararat

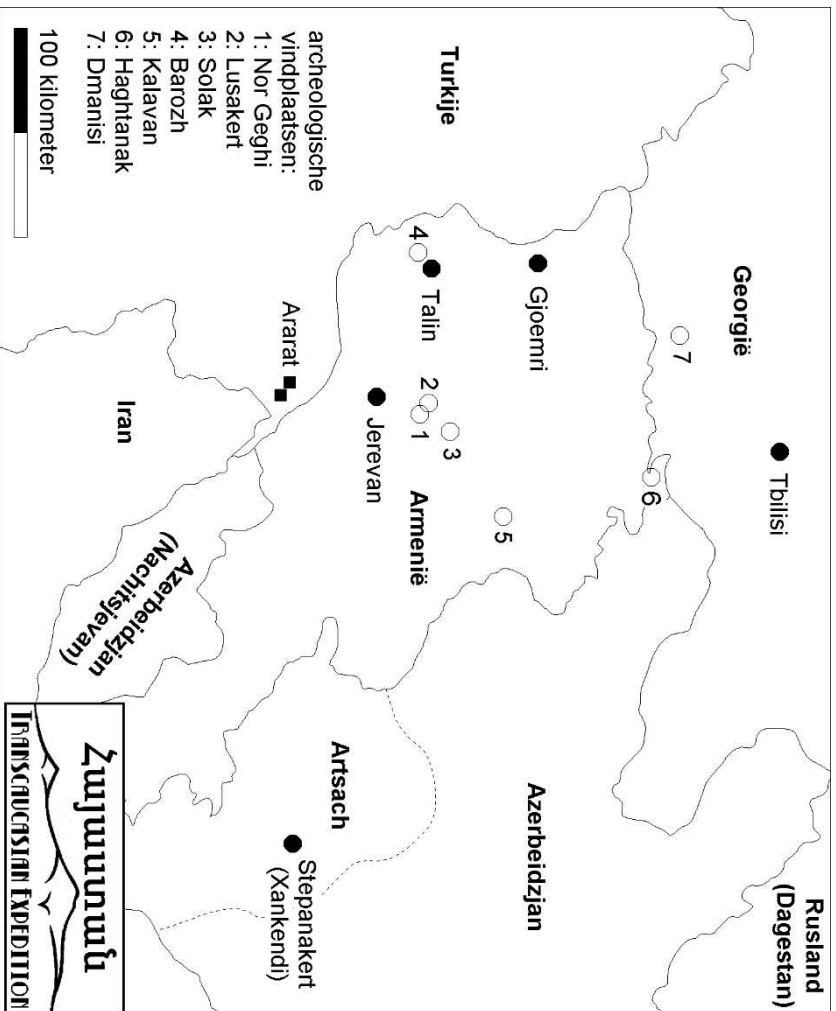
© 2020 Yannick Raczynski-Henk

Haghtanak producties

Afbeeldingen van de auteur, tenzij anders vermeld

NUR 508

ISBN 9789402199703

Inhoud

Jerevan, 12 juli 2015	9
Bandieten op kamelen	13
Monrovia, Brazzaville, Libreville, Erivan	17
Mr. Proper op steroïden	25
Café Hovhannes	35
Ararat	41
De tandarts	45
De Chainsmoke Express	51
Dodenrit	59
De oude man en de dashnakgeneraal	69
Karpet met knoflook	77
Parels in het donker	83
Pastoor Baghdasaryan wil u graag bedanken	89
From Russia With Love	95

78 toeren in Jerevan	101
Hoogovens en adelaars	107
Het is 'r', niet 'r'!	113
Samvel van Armenië	117
Het gezang van de bergen	125
Vincent van Gogh	131
Beren op de weg	135
Amirxeyir en de tragiek van de Kaukasus	137
Fluwelen revolutie	143
Auto met vrouw	147
Rites de passage	151
Grensgevallen	157
Zoek de Azeri	161
Vardavar revisited	165
Dankwoord	167

Reizen – eerst maakt het je sprakeloos, daarna verandert het je in een verhalenverteller.

Ibn Battuta (1304 – 1368/69)

Jerevan, 12 juli 2015

De middagtemperaturen liggen rond de vijfenveertig graden, en na een hele dag werken zonder wind of schaduw, hangt de opgravingsploeg uitgeteld in de stoelen van het busje dat ons terug naar Jerevan brengt.

Als het busje piepend tot stilstand komt, open ik vermoeid de schuifdeur en hijs mezelf stijf uit mijn stoel. Met mijn gedachten al bij een koud biertje in de schaduw van de fruitbomen in de tuin trek ik de poort van ons huis open. Het eerste dat ik door de breder wordende opening zie, is een teil water die mijn kant opvliegt.

Het is Vardavar vandaag en ik had het kunnen weten. Ik vlucht naar voren in een ijskoude hinderlaag van doorweekte mensen die met emmers, bakjes en een tuinslang vakkundig afmaken waar Siavash mee begonnen is. Een van de studenten komt iets te dichtbij.

‘Hebbes!’

Uitzicht op Ararat vanuit het huis in Jerevan.

Met de buitgemaakte emmer ren ik naar Hovik, die met zijn tuinslag het slagveld beheerst, maar iedereen graag voorziet van meer water. Hovik richt de slang op mijn emmer, en daarna omhoog naar mijn gezicht. Proestend gooi ik me in het strijdgewoel.

Vardavar stamt af van een prechristelijk feest ter ere van Astghik, de godin van water, schoonheid, liefde en vruchtbaarheid. Natuurlijk is het door de christenen geclaimd als een kerkelijk feest, maar het is vooral een uitgelaten dag waarop Armenen elkaar en iedereen met water bekogelen. Alles is geoorloofd; waterpistolen, bakjes, flessen, afwasteilen, emmers,

babybadjes, tuinslangen, brandweerauto's, als er maar water uitkomt, en niemand is gevrijwaard.

Op de pleinen en straten van Jerevan zijn duizenden mensen elkaar aan het natmaken. Oudere mensen en kinderen staan op hun balkons te gieren van plezier terwijl ze voorbijgangers te grazen nemen.

Aan de overkant van de straat staat een oud vrouwtje, met een babybadje rustend op de reling van haar balkon, te wachten totdat iemand binnen bereik komt. Een jonge vrouw van een jaar of twintig, mooi aangekleed en opgemaakt, loopt schichtig om zich heen kijkend vlak langs de huizen. Ze wil duidelijk droog op haar bestemming aankomen. Ik gok dat ze op weg is naar de supermarkt in het gebouw naast dat van de oude mevrouw.

Ze is maar een paar meter van haar doel verwijderd, als ze in één keer 25 liter water over zich heen krijgt, gevolgd door het babybadje zelf. Dat is toch wel moeilijk in bedwang te houden op zo'n dunne reling. Het badje klappt een meter naast haar op de stoep. Het slachtoffer loopt verslagen en druipend de supermarkt binnen. Bijna gehaald.

Het vrouwtje giert het uit van plezier, maar als ze even later beneden de straat op stapt om het badje op te halen, krijgt ze zelf de volle laag van de bovenburen. Op die straat gaan intussen hele emmers water naar binnen bij langsrijdende auto's waarvan de chauffeur zo onverstandig is geweest om de ramen open te laten.

Bandieten op kamelen

Tijdens mijn studietijd in Leiden ben ik bevriend geraakt met Phil uit de Verenigd Staten. Hoewel hij daarheen alweer jaren terug is, overbrugt onze vriendschap die afstand al jaren zonder moeite. Hij is in september 2008 net terug uit Armenië, waar hij met Dan, zijn promotor aan de universiteit, naartoe is geweest voor archeologisch onderzoek. Hij is laaiend enthousiast tijdens een chatsessie: ‘Yannick, je moet volgend jaar meekomen naar Armenië!’

‘Wáár wil je naar toe?’

Mijn partner kijkt me over de rand van haar boek verbaasd aan.

‘Je bent altijd bezig dat je vakantie maar stom vindt, omdat je overal in je verbeelding kan komen door de boeken die je leest, en nu moet je opeens naar Armenië.’

Met opgetrokken wenkbrauwen wacht ze op mijn verdediging.

‘Ja maar dit is anders, het is geen vakantie. Ik ga daar opgraven met Phil en zijn promotor Dan.’

‘Jaja, dat zal wel. Jij gaat daar zuipen met Phil. Wanneer is dat dan?’

‘Komende juli, en we gaan niet zuipen, dit is serieus onderzoek!’

‘En dan ben je dus een hele maand weg? Maar is het daar dan niet gevaarlijk? Daar is toch oorlog?’

‘Welnee, dat valt allemaal reuze mee. En een maand is zo voorbij.’

Armenië, wat weet ik er eigenlijk van? Ik kan me de zware aardbeving uit 1988 en de oorlog uit de jaren negentig vaag herinneren in de vorm van wiebelende beelden op het journaal. Ik kan het land op een kaart aanwijzen, ik weet dat de hoofdstad Jerevan heet en dat de Armenen hun land zelf Hayastan noemen, maar daarmee is alles wel gezegd.

De relatie van Armenië met zijn buurlanden Turkije en Azerbeidzjan is gespannen. Tussen 1915 en 1921 zijn op last van machtige personen in het Ottomaanse rijk, de voorloper van het huidige Turkije, tussen de 800.000 en 1.500.000 Armenen vermoord. Turkije ontkent die Armeense Genocide en dat vormt een onoverkomelijke barrière die de gemeenschappelijke grens langs de rivier de Arax beter gesloten houdt dan de soldaten uit Rusland die haar bewaken.

De onenigheid tussen Armenië en Azerbeidzjan is van recentere aard. In Azerbeidzjan ligt een groot gebied dat Nagorno-Karabach heet, en dat voor de overgrote meerderheid door etnische Armenen wordt bewoond. De Armenen noemen het gebied het liefste Artsach. De wens van de Karabach-Armenen tot aansluiting bij Armenië escaleerde in de jaren

negentig geleidelijk tot een oorlog, waardoor Azerbeidzjan nu ongeveer een kwart van zijn grondgebied kwijt is.

Dit heeft geresulteerd in de door niemand erkende ‘Onafhankelijke Republiek Artsach’, die meer weg heeft van een provincie van Armenië, maar een vredesverdrag is nooit gesloten. Formeel zijn beide landen ook nog in oorlog, wat resulteert in af en toe een schotenwisseling als de verveling te groot wordt, zodat aan beide kanten weer een paar helden voor het vaderland ten grave gedragen kunnen worden.

Mijn vrouw vindt het allemaal maar niks en is vooral bang dat ik in de bergen van de Kaukasus door bandieten op kamelen word ontvoerd voor losgeld. Ze weet natuurlijk dat de bandieten daar al lang geen kamelen meer hebben, maar Armenië klinkt ver weg en de Kaukasus is nou niet een van de meest stabiele gebieden ter wereld.

‘In de gebieden die grenzen aan Azerbeidzjan komen soms vuurgevechten voor. [...] Door gevechten in het verleden is een niet-officiële grens ontstaan tussen de regio Nagorno-Karabach en Azerbeidzjan. Er liggen landmijnen in delen van dit niet-officiële grensgebied’, leest mijn partner over mijn schouder mee op de website van het Ministerie van Buitenlandse zaken.

‘Zie je nou wel. Gevechten en landmijnen, dat is toch niet normaal? Daar wil je toch niet heen? Ik vind het allemaal maar niks.’

‘Maar nee, dat is alleen maar in de buurt van de grens met Azerbeidzjan, dat zie je toch?’

‘Zijn er kamelen in Armenië?’ vraagt ze later op de avond, vlak voordat ik in slaap val.

‘Niet dat ik weet.’

‘En bandieten?’

‘Die waarschijnlijk wel, net zoals overal.’

Monrovia, Brazzaville, Libreville, Erivan

Om half tien 's ochtends stort ik me in de surrealistische, lawaaiige chaos van vliegveld Charles de Gaulle. Blijkbaar is er ooit een richtlijn uitgegeven dat vliegvelden groot en onoverzichtelijk moeten zijn, onlogisch ingericht en bemand door onverschillig, vijandig personeel. Reizigers die daardoor niet ontmoedigd worden, dienen de genadeklap te krijgen door middel van vernederende controles door de douane. Charles de Gaulle is een van de betere voorbeelden van deze ontwerpstroming.

Met enig geluk vind ik de goede vertrekhal, maar als ik de hoek om loop om boven aan een trap de hal te overzien die nu voor me ligt, kijk ik uit over een oorverdovende zee van Afrikanen. Een aanzienlijk deel van deze menigte is hun bagage aan het ompakken in een soort grote, geruite, plastic boodschappentassen. De beste plek om dat te doen lijkt het midden van de enige, smalle doorgang, maar waarom ze het niet gewoon thuis doen, is me niet duidelijk. Anderen werpen zich intussen vol enthousiasme in de scrum voor een doorgang